

NOMINA AGENTIS V KNJIŽNI SLOVENŠČINI

(Opombe ob Slovenskem pravopisu 1950)

Imena delujočih oseb na *-alec*, *-alka*, *-ilec*, *-ilka* in *-avec*, *-avka*, *-ivec*, *-ivka* pomenijo za knjižno slovenščino tako pravopisni kakor tudi pravorečni problem. Bili so časi, ko ni bilo dvoma, kako naj se taka imena izgovarjajo, zakaj izreka pri njih je postala problem šele v modernem knjižnem jeziku od druge polovice prejšnjega stoletja dalje. Do Levstika se namreč končnica *-lec* pri imenih za delujoče osebe ni pisala tako pogosto kakor danes. Sprva je bila upravičena samo pri tistih imenih, ki so bila izpeljana iz samostalnikov na *-lo* (*thalec*, *vrelec* iz *thalo*, *vrelo*), in pri samostalnikih, ki so nastali iz opisnih deležnikov nekaterih dovršnih glagolov (*pogorelec*, *umrlec*, *prišlec*). Pisali so seveda *-lec* tudi povsod tam, kjer je bil *-l* del glagolske ali imenske osnove (*strelec*, *selec*; *belec*, *celec*, *debelec*; *kolec*, *stolec*). Povsod drugod se je rabila končnica *-vec*; njen *-v-* je bil sprva končnik glagolskih pridevnikov (*bahav*, *jecav*, *svetovav*). Ker so to obrzalo občutili kot zelo tvorno, se je že zgodaj razširilo k vsem nominom agentis, ki so bila izpeljana neposredno iz osnov nedovršnih glagolov. Takšno je bilo stanje še v 16. stoletju. Kakor hitro pa je *l* prešel v *u*, so se v pisavi takoj pojavile analogije. Ker se je na pr. *palca* enako izgovarjalo kakor *bravca* (*paucā* — *brauca*), se je v pisavi lahko *palca* uravnalo po *bravca* ali pa narobe *bravca* po *palca* (*pavca* — *bralca*), izreka sama pa s tem ni bila prizadeta. O tem gl. Ramovš, HG II, §§ 26—29. Do Levstikovih časov se je pisava ustalila tako, da so pri nominih agentis pretežno pisali *-vec*.

Levstik je bil, kakor že pred njim L. Svetec, mnenja, da so ta imena izpeljana iz opisnih deležnikov in da se morajo zato pisati z *-lec*. Podobno pisavo je videl tudi v srbohrvaščini in jo je imel za prvotno, ker v nji ni prepoznal analogije. Levstikove nove oblike so po letu 1866 zmagale, čeprav ne vse. Leta 1880 se je tem oblikam uprl Škrabec in zaradi Škrabca ter Miklošiča se je Pleteršnik v svojem slovarju povrnil k stari obliki, pa čeprav so bile tedaj v knjižnem jeziku dejansko že bolj ali manj zastarele. Pleteršnikovo pisavo je v Slovenskem pravopisu 1899 prevzel tudi Levce in s tem povzročil pravopisni vihar, ki je v prvi vrsti veljal pravemu avtorju Levčeve pisave — Škrabcu. Škrabec je sicer dokazal etimološko pravilnost starih oblik, pisava pa je šla svojo pot. Pleteršnik in Levce pišeta dosledno Škrabčeve oblike, Janežič-Sketova šolska slovnica pa ima na pr. v 8. in 9. izdaji sicer še vedno *brivec*, *pevec*, *pivec*, *plevec*, hkrati pa že *igralec*, *morilec*, *pisalec*, *plesalec*, *poslušalec*, *svetovalec*. Breznik se je v Slovenskem pravopisu 1920 odločil za kompromis. Rad bi bil ustregel Škrabcu kakor tudi splošni rabi: ugotovil je, da se prvotna končnica hrani še v mnogih primerih, in jih je precej tudi naštel, dostavil pa je, da se v drugih primerih razen prvotnih končnic *-avec*, *-avka*, *-ivec*, *-ivka* piše tudi *-alec*, *-alka*, *-ilec*, *-ilka*, torej *šivavec* in *šivalec*, *poslušavec* in *poslušalec*, *molivec* in *molilec*. Tako uči tudi še v obeh zadnjih izdajah svoje slovnice (1924, 1934). Vendar Breznik razvoja ni mogel zaustaviti, zmagala je končnica *-lec*, *-lka*. Zato Slovenski pravopis 1935 ne pozna več dvojnih oblik pri isti besedi; končnico *-vec* pripušča samo v tistih primerih, v katerih je pridevnik na *-v*, iz katerih so izpeljani, še živ (*báhav*: *báhavec*, *drémav*: *drémavec*, *délav*: *délavec*, *hírav*: *híravec*). V dostavku in popravkih leta 1937 in tudi v mali izdaji SP istega leta so ta določila dopolnjena še s tem, da se piše *-vec* tudi tedaj, če je v zlogu pred to končnico *l* ali *lj*, n. pr. *volivec*, *ponavljavec*. Da je bil vpliv Škrabčevih oblik tudi tedaj še vedno dosti močan, se vidi iz tega, da se jih je nekaj vtihotapilo v SP 1935 in še celo 1937. Zanimivo je, da so bile v popravkih leta 1937 oblike *kazavec*, *klepavec*, *plesavec* popravljene v *kazalec*, *klepalec*, *plesalec*, nedotaknjene pa so ostale *likavec*, *sesavka*, *ščipavec*, *vezavec*, *vezo-*

vavec, ki jih SP 1950 piše vse z *-l-*, in še *brisavka*, *potikavec*, *lérvavec*, *vérvavec* in *vóhavec*, ki jih v tej obliki pozna tudi še SP 1950.

Razen naštetih so v SP 1950 še nekateri primeri, pri katerih po veljavnih pravopisnih pravilih ne bi pričakovali *-v-* v obrazilu. Besed kakor *menjavec*, *mešavec*, *mikavec*, *rotivec*, *tajivec* ni mogoče spravljati v zvezo z živimi glagolskimi pridevniki na *-v*. Pridevnik *menjav*, če bi ga jezik imel, bi pomenil nekaj, kar se menja ali se dá menjati, in bi bila od tod nemogoča samostalniška tvorba, ki bi pomenila delujočo osebo; zato imata SP 1935 in 1937 samo obliko *menjalec*. Če bi besedo *mikavec* vezali s pridevnikom *mikav* (= popadljiv, mikav pes), bi pomenila popadljivo žival, ne pa tistega, ki opravlja mikanje; tudi poudarek kaže na to, da je beseda v tej obliki za knjižni jezik zastarela (Pleteršnik ima še ta naglas: *mikavec*) in je glede na splošno razvojno črto pri takih imenih že nemogoča, čeprav je v narečjih s tem poudarkom še živa. Ponekod se z obraziloma *-vec* in *-lec* pomeni diferencira: tako pomeni *ostrivec*, *krativec* poudarno znamenje, *ostrilec*, *kratilec* pa osebo; *drobivec* = drobec, *drobivka* = neka vrsta jabolk, *drobilec* = kdor drobi; *obiravka* je solata, *obiralka* je oseba, ki obira; podobno pomeni *openjavka* rastlino, ki se openja, *openjalka* pa osebo; *plézavec* je ime za neko žival, *plézavka* je rastlina, *plézalec*, *plézálka* pa pomeni osebo. Vendar si jezik v takih primerih pomaga tudi na drugačen način, piše namreč stvarno in oseбно ime enako, razlika je samo v izreki: *sesalka* (SP 1935 ima še *sesavka*) je priprava, oseba je *sesauka*, enako *slušalka* in *slušauka*, *ščipalka* in *ščipauka*, *vezalka* in *vezauka*, *svetilka* in *svetiuka*. V nekih primerih pa je izreka v obeh pomenih ista: *plezalka* pomeni osebo in plezalni čevlji, *varovalka* osebo in pripravo.

Zamenjava obrazila *-vec* z obrazilom *-lec* je imela seveda za posledico, da je *-l-* tudi v izreki začel v odvisnih sklonih izpodrivati dotedanji *u*. Nove, sprva samo knjižne besede imajo skoraj dosledno *-l-* v pisavi in izreki in se je *-l-* od tod začel širiti tudi k nekaterim domačim besedam. Vendar je bila to samo ena od posledic. Druga, daljnosežnejša je zadel naglas. Nova pisava je zbujala predstavo, da se nomina agentis delajo iz opisnih deležnikov; s tem je pospešila proces, ki je že dotlej znatno napredoval. Sprva so imeli poudarek na obrazilu samo tisti samostalniki, ki so izpeljani iz glagolov s poudarjeno vrstno pripono (*jemáti*: *jemávec*, *prošítí*: *prošívvec*). Glagoli z rastočim poudarkom na osnovi obdrže sprva ta poudarek tudi v nominah agentis (*glédáti*: *glédávec*, *sékáti*: *sékávec*). Mnogi glagoli, zlasti iterativa V/I, so sekundarno premaknili poudarek na osnovo, nekateri kot rastočega, drugi tudi kot padajočega. Samostalniki iz takih glagolov so ali obdržali prvotno akcentsko mesto (*prihájati*: *prihajávec*, *zmágati*: *zmagávec*, *mánjšati*: *manjšávec*) ali pa so se uravnali po glagolih s starim rastočim poudarkom na osnovi, obdržali pa so intonacijo sekundarno poudarjene osnove, če je bila ta padajoča (*dirjáti*: *dirjavec*, *pokúšáti*: *pokúšávec*, *napájati*: *napájavec*, *jáháti*: *jáhávec*, *plézáti*: *plézávec*). Zaradi take akcentske dvojnosti so lahko nastale analogične oblike tudi pri primarno korensko poudarjenih glagolih (*klicáti*: *klicávec*, *méríti*: *merívec*, *pláváti*: *plávávec*). To je stanje, kakor ga je registriral Pleteršnik. Glagoli s starim akutom na osnovi in glagoli s poudarkom na obrazilu v nedoločniku in korenskim poudarkom v sedanjiku (*míslíti*: *míslím*, *pázíti*: *pázím*, *ločíti*: *ločím*, *dremáti*: *dremám*) se glede akcentskega mesta v več oblikah ujemajo (v sedanjiku, 2. sg. velelnika, nom. sg. m. opisnega deležnika, v deležniku sedanjega časa in v trpnem deležniku). Prišteti je treba k temu še to, da je v narečjih, ki poznajo kratki infinitiv, prešel poudarek z obrazila na koren (*mlátít* > *mláit*, *gíbat* > *gibat*). Vzrokov za medsebojno vplivanje je bilo torej dovolj. Te analogije se kažejo včasih v infinitivu, imperativu in opisnem deležniku (*pázíti* in *pázíti*, *pázi*, *-íte*, *pázil*, *-íla*; *skákáti* in *skákáti*, *skákajte* in *skákájte*, *skákála* in *skákála*), ponekod pa so vidne zlasti v opisnem deležniku (*tláčíti*, *tláčít*, *-íla*; *čákáti*, *čákál*, *-a* in *-ála*; *vpráštáti*, *vprášál*, *-ála*). To prepletanje kaže, da do-

bivajo premoč oblike s poudarkom na obrazilu, in, ker je to najvidnejše ravno v opisnem deležniku, je razumljivo, da imajo samostalniki na *-alec, -alka, -ilec, -ilka* v knjižni slovenščini danes dosledno vsi poudarek na obrazilu. Številni primeri, ki jih Pleteršnik navaja in ki so pred 50 leti morali biti še živi (n. pr. *kídavec, nabíra-vec, obíravec, očitavec, pítavec, sfkavec, dírjavec, máhavec, píhavec, kópavec, strá-davec* itd.), so do danes iz knjižnega jezika popolnoma izginili. Nekatere od njih SP 1950 še navaja: *térjavec, véjavec, vóhavec, míkavec* (gl. spredaj). Proces sam na sebi je brez dvoma starejši kakor pravopisna reforma *bravec — bralec*, dobil pa je ravno s to reformo odločilni pospešek.

Nekako na pol pota je tako akcentsko izenačevanje ostalo pri nominih agentis, ki so izpeljana iz pridevnikov na *-v*. Večina izpeljank iz korensko poudarjenih glagolov je obdržala svoje staro akcentsko mesto (*boléhavec, híravec, jécavec, kújavec, lájavec, líšpavec, méžkavec, kímavec, obétavec, kréhavec, obétavec, odlášavec, oponášavec, smřkavec, štántavec, štépavec* itd.). Vendar tudi pri samostalnikih te vrste polagoma napreduje proces, ki je izenačil poudarek pri samostalnikih na *-alec, -ilec*. Pleteršnik je zapisal še *glódavec, razdíravec, zaplétavec, žvížgavec* (povsod je zaznamovano samo akcentsko mesto), v SP 1950 pa so že oblike *glodávec, razdíravec, zapletávec, žvížgávec*. SP 1950 se ujema s Pleteršnikom v primerih *podjédavec, ujédavec, snédavec* ter *objédavec* in *objédávec*, pozna pa samo obliko *zajédávec* (Pl. *zajédávec*). Ravno ti zgledi kažejo, da se premakne akcent samo pri tistih samostalnikih, ki so se odmaknili pridevniku na *-v* in prišli neposredno pod vpliv glagolov samih. SP 1950 navaja v slovarskem delu precejšnje število samostalnikov na *-vec*, ki so izpeljani iz pridevnikov na *-v*, vendar je med njimi tudi nekaj takih, ki so semkaj zašli od drugod in ki se morajo pisati z *-lec*. Tako n. pr. *májavec* ni tisti, ki je *májäv* (= ki se maje), ampak ki maje; kar se dá mazati, je *mázavo*, kdor pa maže, je *mázálec*, po starem *mázavec*; *gúgav* je stol, ki se guglje, kdor ga guglje, je *gugálec*, nekdanj *gúgavec*. Isto velja za razmerje *zíbav* in *zíbavec*, *zapletäv* (= ki se zapleta) in *zapletávec* (Pl. *zaplétavec*), *vonjäv* in *vonjávec*; pisati je treba torej *zíbalec, zaplétavec, vonjalec*. K pridevniku *vrtäv* (Pl. »kdor se rad vrti«) spada samostalnik *vrtávka* (igrača); zato ni prav, da SP predpisuje obliko *vřtavec, vřtavka* (oseba), ker sta to besedi, ki sta izpeljani neposredno iz osnove glagola *vrtati* in se morata zato po sedanjih pravilih pisati kot *vrtálec, vrtálka*. Če pa, recimo, le kje živi pridevnik *vřtav* (Pl. ga ne pozna), pomeni tistega, ki rad vrta, torej bi bil *vřtavec* človek, ki rad vrta ali ki zmeraj vrta, ne pa človek, ki sploh vrta.

Taka razlaga besed *vřtavec* in *vrtálec* postavlja že sama po sebi vprašanje, ali so poleg samostalnikov na *-avec, -ivec* iz iste osnove mogoči tudi samostalniki na *-alec, -ilec*. SP 1950 ima na nekaj mestih take dvojnice, ne da bi posebej razložil, kaj pomeni ena in kaj druga oblika. Tu gre za oblike *híravec, híravka* poleg *hírálec, hírálka* in *odlášavec, odlášavka* in *odlášálec, odlášálka*. Prvi primer bi se dal razložiti tako, da pomeni *híravec* človeka, ki hira, *hírálec* pa stanovalca v hiralnici. Za drugi zgled bi mogli reči, da je *odlášavec* tisti, ki rad ali ki zmeraj odlaša, *odlášálec* pa tisti, ki sicer odlaša, ni pa splošno znan po svoji odlašavosti. Ni izključeno seveda, da je SP registriral obliko *odlášavec* samo z ozirom na Prešerna, ki jo rabi (al gorje odlášovcam, Šmarna gora), poleg nje pa postavil danes običajno obliko. V enem primeru pa SP loči med obojima oblikama: pri glagolu *stískati* navaja *stískálec* in *stískávec*, vendar postavlja drugo obliko v očitno zvezo s pridevnikom *stískäv*. *Stískávec* pomeni torej stisnjenca, skopuha (= stiskavega človeka), *stískálec* pa je tisti, ki stiska (v neprenesenem pomenu). S tem SP dejansko priznava, da pri glagolih, ki so iz njih izpeljani še danes živi pridevniki na *-v*, niso absolutno mogoči samo samostalniki na *-vec*, ampak poleg njih tudi samostalniki na *-lec*. Kdaj se rabi eno, kdaj drugo obrazilo, o tem odloča pomen. Dopustni so samostalniki na *-vec* samo takrat, kadar imajo isti osnovni pomen kakor pridevnik na *-v*, iz katerega

so izpeljani, n. pr. *blebetavec* = blebetav človek, *kujavec* = kujav človek, *smrkavec* = smrkav človek. Zato pomeni tudi *mečkavec* mečkavega človeka, kdor pa n. pr. blago, papir, grozdje mečka, je *mečkálec*. Enako je *piškavec* tisti, ki je *piškav* (= ki ima piškav glas), kdor pa piska na piščalko, je *piškálec*. Tistemu, ki se drugim liže, pravimo, da je *lizav*, zato je v pomenu priliznjeneč pravilna oblika *lizavec*; kdor pa n. pr. skledo liže, je *lizálec*. Zato bi v vseh teh primerih SP moral poleg oblik na *-vec* postaviti tudi oblike na *-lec* ter hkrati opredeliti njihov pomen.

SP 1950 je v § 44, 2 ponovil pravilo iz prejšnjega pravopisa, da se nomina agentis na *-vec* delajo iz še živih pridevnikov na *-v*. Prejšnji pravopis je takih samostalnikov navajal razmeroma malo, v sedanjem pa jili je veliko število, zdi se mi, da celo preveliko. Preden so avtorji pravopisa začeli od primera do primera določati pisavo takih samostalnikov, bi bili morali odločiti, kateri od pridevnikov na *-v* je v knjižni slovenščini res še živ: ali tisti, ki ga povprečen izobraženeč nejezikoslovec iz žive, splošne rabe pozna, ali pa tisti, ki je v narečjih ali tu in tam v individualnem govoru še znan, za knjižni jezik pa je bolj ali manj mrtev. Kakor kaže precej zgledov, so se odločili za drugo možnost (prim. *draživ*, *dušiv*, *hotiv*, *glodav*, *ponujav*, *razdirav*, *tajiv*, *tarnav*, *upirav*), čeprav je pravilna prva. Naloga pravopisa je namreč, da pisavo, kjer gre to brez sile, poenostavi, opre na podlago, ki je izobražencu nejezikoslovcu znana in razumljiva. Če tega ne napravi, ustvari v pisalcu občutek negotovosti in s tem zmedo v pisanju. Predstavljajmo si, kako bo tak človek gledal na to, da se na pr. piše *razdiravec*, toda *podiralec*, *grajalec* (dasi SP navaja tudi pridevnik *grajāv*), pa *razgrajavec*. Ali kako si bo razlagal pisavo *mikavec* (= tisti, ki mika lan) v zvezi s pridevnikom *mikav* (= popadljiv). Nejasna mu bo prav tako zveza med pridevnikom *upirav* (= uporen) in samostalnikom *upiravec* (Pl. »kdor se za čim upira« = kdor se za kaj poteguje).

Kljub vsemu je pravopisna plat problema pri nominih agentis na *-alec*, *-alka* in *-ilec*, *-ilka* razmeroma preprosta v primeri s pravorečno. Po splošnem pravilu bi se skupini *-lc-* in *-lk-* morali izgovarjati kot *-uc-*, *-uk-*. Imamo pa prav veliko primerov, da se govori *-lc-*, *-lk-*, v mnogih pa izgovor omahuje med *-uc-*, *-uk-* in *-lc-*, *-lk-*, tako da za vsak primer praktično res uporabnega pravila sploh ni mogoče postaviti. Slovenske slovnice se tega pravorečnega vprašanja niso dotikale in so med izjemami pri izgovoru trdega i ta imena delujočih oseb prešle z molkom. Breznik⁴, § 43, 3 navaja med izjemami samo take samostalnike, pri katerih spada *-l-* k osnovi, ne pa k obrazilu (*bulec*, *gulec*, *samohvalec*, *krulec*, *molec*, *pilec*, *selec*, *strelec*, *tulec*, *žulec*, *prišlec*). Breznikov SP 1920 se na pravorečje ne ozira. SP 1935 določa (s. v. bralec), da pri novih in zvečine le knjižno rabljenih tvorbah izgovarjamo *-l-*, pri starih, domačih pa *-u-* (*brajúca*, *prebivájúca* : *metálca*); v slovarju je pri vsakem takem samostalniku navedena tudi izreka. Isto pravilo je ponovljeno v SP 1937, § 21, 1. Novi pravopis pa kratko ugotavlja, da se izgovarjata *-lc-* in *-lk-* kot *-uc-*, *-uk-* v ljudskih, kot *-lc-*, *-lk-* pa v knjižnih besedah, pri mnogih besedah pa da je obojni izgovor, kakor je komu beseda domača ali umetna (§ 44, 1). To pravilo je v teoriji prav lepo, v praksi pa se pokažejo velike težave, ker se natančna meja med ljudskimi in knjižnimi besedami ne dá zmeraj potegniti in ker pravilo sloni na preveč subjektivni podlagi.

Ker so avtorji SP izreko določali od primera do primera in niso imeli pred očmi celotnega materiala, je ta subjektivni moment še prav posebno poudarjen. Navedel bom primere, kako je izgovor različno podan celo pri zloženkah iz iste glagolske osnove (zaradi preglednosti so zaznamovani primeri tipa *brauca*, *brauha* z A. tipa *letalca*, *letalca* z B): *morilec* A: *detomorilec*, *očetomorilec* B; *pokončevalec* A: *dokončevalec* B; *kupovalec*, *na-*, *pod-*, *po-*, *prekupovalec* A: *dokupovalec* B; *nalivalec* A: *dolivalec* B; *iz-*, *odločevalec* A: *do-*, *razločevalec* B; *iz-*, *na-*, *popolnje-*

valec A: dopolnjevalec B; plačevalec, iz-, po-, davkoplačevalec A: doplačevalec B; iz-, na-, pre-, pri-, zapovedovalec A: dopovedovalec B; od-, pre- poraznašalec A, raznašalec, -učal-lca: doprinašalec B; naseljevalec A: do-, poseljevalec B; na-, poskakovalec A: doskakovalec B; iz-, pred-, prevajalec A: dovajalec B; izvrševalec A: dovrševalec B; dajalec, iz-, po-, pro-, pre-, raz-, razpro-, zavdajalec, račun-, stano-, zakupodajalec A: hrano-, najemodajalec B; jemalec, na-, od-, pre-, zajemalec, službo-, stano-, zajmo-, zakupojemalec A: pozajemalec, hrano-, najemojemalec B; na-, o-, po-, raz-, zbiralec A, prebiralec, -lca|uča: iz-, odbiralec B; ob-, predelovalec A: izdelovalec B; na-, po-, s-, prekladalec A: iz-, od-, zakladalec B; preizkuševalec A: izkuševalec B; pod-, po-, pri-, se-, zažigalec A: izžigalec B; lomilec, vlomilec, -učal-lca: ledolomilec B; premetalec A: metalec B; iz-, po-, pre-, zapisovalec A: na-, o-, raz-, vpisovalec B; pre-, za-, zvijalec A: na-, od-, ovijalec B; nadlegovalec A: oblegovalec B; razčiščevalec A: očiščevalec B; razkazovalec A: odkazovalec B; primerjalec, -učal-lca: odmerjalec B; prevažalec A: odvažalec B; vračevalec, po-, prevračevalec A: odvráčevalec B; raz-, uglaševalec A: oglaševalec B; izžemalec A: ožemalec B; napadalec A: padalec B; iz-, po-, pre-, zaganjalec A: podganjalec B; razhlajevalec, -učal-lca: pohlajevalec B; prikrajševalec, -učal-lca: pokrajševalec B; iz-, na-, pod-, pred-, raz-, za-, zlagalec A: polagalec B; vlagalec, -učal-lca: olepševalec A: polepševalec B; prilizovalec A: polizovalec B; zatajevalec A: potajevalec B; pre-, stresovalec A: potresovalec B; uživalec, -učal-lca: použivalec B; tekmovalc, -učal-lca: predtekmovalec B; o-, pod-, po-, prekopovalec A: razkopovalec B; iz-, premišljevalec A: razmišljevalec B; pomnoževalec A: razmnoževalec B; porazdeljevalec A, razdeljevalec, -učal-lca: razpredeljevalec B; bojevalec A: sobojevalec B; prosilec, -učal-lca: soprošilec B; ustvarjalec A: soustvarjalec B; zavarovalec A: varovalec B. Manj občutne so razlike v primerih, kakor svetovalec, odsvetovalec A: posvetovalec, -učal-lca; preskrbovalec A: oskrbovalec, -učal-lca; izsiljevalec A: posiljevalec, -učal-lca; naznanjevalec A: oznanjevalec, -učal-lca; prepričevalec A: pričevalec, -učal-lca; skrivalec, zakrivalec A: prikrivalec, -učal-lca; od-, poraz-, pre-, pri-, priza-, v-, znašalec A: raznašalec, -učal-lca; posojevalec, izposojevalec A: razposojevalec, -učal-lca; rezovalec, ob-, pod-, po-, vrezovalec A: razrezovalec, -učal-lca; zaukazovalec A: ukazovalec, -učal-lca; izpraševalec, povpraševalec A: vpraševalec, -učal-lca.

Očitno je, da so te razlike zašle v SP bolj ali manj mimogrede ali nehote, ker avtorji niso najpoprej zbrali celotnega gradiva s tega področja in ga obdelali. Razlike je treba odpraviti na ta način, da se za vse te primere predpiše enak izgovor z -u-, ker tudi sicer pri nominih agentis na -alec, -alka in -ilec, -ilka prevladuje -u- nad -l-. S tem bi bilo to poglavje znatno poenostavljeno. Nadalje bi bilo treba pri takih samostalnikih pokazati več liberalnosti, da se izognemo enostranosti, v katero nas subjektivni moment lahko prav hitro zapelje. Ni dobro, da se striktno predpisuje -lc-, -lk- za primere, kjer izgovor vsaj nekoliko omahuje, bolje bi bilo, da se zanje dopuščajo obojne oblike. Naštejmo samo nekaj takih primerov: *drsalec, grajalec, jadralec, jahalec, kopalec, krotilec, načrtovalec, nakazovalec, osvajalec, plavalec, letalec, snažilec, točilec* itd. Mislim, da bi vsi samostalniki na -ovalec, -evalec prenesli obojni izgovor, in takih je precejšnje število. Če bi na ta način preresetali vsa nomina agentis, ki pravopis sedaj zanje predpisuje v izgovoru -l-, bi se njih število zelo zmanjšalo in pravorečni problem bi pri njih postal občutno manj zamotan. S tem bi se odstotek primerov z -u- močno dvignil, kar bi bilo v skladu s tendenco, ki se kaže v narečjih in ki ji konec koncev tudi SP 1950 ni nenaklonjen. To nam pokaže primerjava s SP 1935. Za samostalnike: *kljubovalec, točilec, napadalec, obdelovalec, ponarejevalec, slušalec, spoznavalec, tekmovalc* določa SP 1950 -uc-, -uk-, SP 1935 po -lc-, -lk-. Nekaj jih je tudi takih, za katere sedanji Pravopis dopušča obojni izgovor, SP 1935 pa samo -l-: *iskalec, plesalec, posredovalec, prelec in cedilec*.

Prav redki so zgledi, da SP 1950 dopušča obojni izgovor, SP 1935 pa samo -*u*- (*gasilec, kadilec, maščevalec*). V nekaj primerih pa se je novi pravopis odločil za *-l-* v nasprotju s SP 1935, in sicer *hranilec, plezalec* (1935: *hraniuca, plezauca*) ter *borilec, poveličevalec, tožilec* in *vršilec* (1935 povsod na prvem mestu *-lca* in šele na drugem *-uca*). Posredno bi prišla tu v poštev še samostalnika *malikovalstvo* in *prebivalstvo* (kot izpeljanki iz imen za delujoče osebe); zanju je sedaj predpisan *-l-*, poprej pa *-u-*. Vprašanje zase, vendar manj zamotano, je izgovor pri pridevnikih na *-lski, -lni* ter pri samostalnikih na *-lnik* ter *-lnica*.

Fr. Tomšič

OBVESTILO

Za slavnostno številko je uredništvo prejelo še naslednje prispevke:

1. Marja Boršnik: Fragment o Kersnikovem mladostnem delu.
2. Stanko Bunc: Pogled v slovensko onomastiko.
3. Ivan Grafenauer: »Turki pred Dunajem«.
4. Ivan Grafenauer: Kako se je natisnila prva slovenska knjiga?
5. Alfonz Gspan: Grün-Prešernova Benečanska trojka.
6. Franc K. Lukman: Ob Slovenskem biografskem leksikonu.
7. Mirko Rupel: Reformacija in naša literarna zgodovina.
8. Mirko Rupel: Novo Trubarjevo pismo.
9. Anton Slodnjak: Prispevki k poznavanju Prešerna in njegove dobe.
III. Problem Gazel.
10. Janko Šlebinger: Župančič kandidat za tajništvo »Slovenske Matice«.

Ker je bila za letnik določena količina papirja do zadnjega porabljena, nismo mogli objaviti teh prispevkov že v tej številki; objavljeni bodo v novem letniku. Z napovedjo na tem mestu jih vključujemo v jubilejni zbornik, avtorje pa prosimo, da nam ta izhod iz neprijetne zadrege oprostite.

Uredništvo

